

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

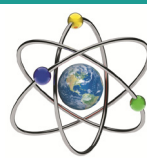
No9(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 470 sahifa,
11-sentyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi uzviylik va uzluksizlik masalalari: muammoning nazariy va amaliy jihatlar.....	10
A. A. Alimov, M. A. Rustamboyeva	
Bolalarda didaktik o'yinlar asosida aqliy faolligini rivojlantirish	16
Ismoilova Sabina Erkin qizi	
Ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasining mazmuni, tuzilmasi va tarkibiy komponentlari	22
Nazarov Zafarjon Abdullajon o'g'li	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida talabalarining mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish	26
Sabirova Gulmira Sadik qizi	
Реализация компетентностного и нейродидактического подходов в профессиональной подготовке специалистов профессионального образования	32
Азизова Асалхон Руслановна	
Развитие воображения учащихся с нарушением зрения в процессе изобразительной деятельности... ..	36
Бектурдиева Шохида Сатиболдиевна	
Musiqqa ta'limida raqamli texnologiyalar asosida o'quvchilarning musiqiy-kognitiv salohiyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	44
Rustamjonova Dilhas Ravshanbek qizi	
Tarbiyaviy jarayonlarda texnologik yondashuvni tadbiq etishning pedagogik imkoniyatlari	50
Raxmatova Mexrinaz Majitovna	
Bo'lajak maxsus pedagoglarni inklyuziv ta'lim sharoitida ko'rishida muammolari bo'lgan bolalar bilan ishlashga tayyorlashning ilmiy-metodik asoslari	54
Xusnuddinova Zulayxo Xamidullayevna	
Biologiya fanini o'qitishda biologiya (maxsus pedagogika: logopediya) yo'nalishi talabalarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	61
Hakimova Musharraf Fozilovna, Hasanova Zebo Davlatovna	
Rus tilini o'qitish jarayonida talabalarining kasbiy-kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish metodlari... ..	66
Alisherova Guldiora Fazogir qizi	
Taekvondo kyorugi sportchilari o'rta sinf o'g'il bolalarining surunkali og'riq tarqalishi	70
Boymirzozoda Islomjon Ergash o'g'li	
Orolbo'yi mintaqasida ekologik xavfsizligini ta'minlashning siyosiy-huquqiy asoslari.....	77
Kurbanbayeva Ulbosin Jumag'aliyevna	
Communicative Tasks to Develop English Speaking Skills in Grades 3-4	81
Malika Mutalliyeva	
SHAF-modeli asosidagi psixologik-pedagogik korreksion dasturning talabalarda chet tilini o'rganish samaradorligiga ta'siri	85
Ruzmetova Zilolakhon Dilmuradovna	
Boshlang'ich ta'lim mazmunini aksiologik paradigma asosida tizimlashtirishning pedagogik samaradorligi... ..	89
Shabbazova Dilfuza Ro'zikulovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yumshoq (soft skills) ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik va metodologik asoslari	95
Yakubjonov Xasan Qahramonovich	
Yuqori sinf o'quvchilarining ingliz tilida o'qish kompetensiyasini rivojlantirishning lingvometodik asoslari	99
Zarifa Ko'paysinova	
Oliy ta'lim talabalarida epistemik agentlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari.....	103
Nabiyeva Aziza Komil qizi	

Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilarga texnologiya fanini o'qitishda assistiv va raqamli texnologiyalardan foydalanish kompetensiyasi.....	107
Abdujabbarova Zulfiya Usmanovna	
Ishsiz ayollarda umumiy hissiy yo'nalganlik va o'z-o'ziga munosabat o'rtasidagi psixologik bog'liqlik	114
Jurayeva Shaxnoza Saatmuradovna	
Kasaba uyushmalari xodimlarida tashkilotchilik-kommunikativ qobiliyatlarning psixologik xususiyatlari	119
Sharipov Hayotjon Safarovich	
Oliy ta'lim muassasalari o'qituvchilarida kreativlik muammosining ilmiy-nazariy asoslari	125
Xolturayev Asqarjon Panjiyevich	
Bo'lajak nemis tili o'qituvchilarida til ko'nikmalarini rivojlantirishning lingvokognitiv asoslari va lingvodidaktik qiyinchiliklari.....	129
Atadjanova Shaxnoz Abbasovna, Jumayeva Gulxan Amrullayevna	
Harakatni analitik tahlil qilish asosida texnik tayyorgarlikni rivojlantirish samaradorligi.....	135
Jonibekova Fotimaxon G'ulomjon qizi	
The Role of School, Family, and Society in Advancing Inclusive Education	140
Solomons Donovan Benedict	
Nemis tilini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning didaktik imkoniyatlari va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi samaradorligi	145
Sabirova Dana Davronovna	
Shaxs emotsional regulyatsiyasining stressga chidamlilik darajasiga ta'siri	150
Nurmatov Azizbek Nuraliyevich, Turaeva Manzura	
Talabalarda ilmiy muloqot to'siqlarini yengishning psixolingvistik modellari	154
Ataxanova Asaloy Alisher qizi	
Ingliz tilida akademik yozuv kompetensiyasini generativ sun'iy intellekt vositasida rivojlantirish	161
Bakiyeva Durdona Baxtiyarovna	
Zamonaviy jamiyatda qizlarning ma'naviy kamolotini kitobxonlik vositasida rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik xususiyatlari	164
Norqobilova Pardaxol Rahmatovna	
Para stol tennisining paydo bo'lishi, tasniflash tizimi va rivojlanish tendensiyalari	168
Usmonova Hayotxon Akmaljon qizi	
Ta'lim va tarbiya nazariyasi hamda metodikasi doirasida "Funksiya va uning limiti" mavzusini o'qitishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi	172
Sodiqova Nodira Muhiddinovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik xususiyatini shakllantirishda oilaviy muhitning roli	177
Soliyev Mirzoxid Tursunxo'jayevich	
VIII–IX sinf o'quvchilarining kimyo fanidan differensial mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirish	182
A. J. Kurbanbayeva, Xabiyeva Gulbaxor Mangliboy qizi	
Sun'iy intellekt asosida tabiiy fanlarni o'qitishning pedagogik modeli: nazariya va amaliyot.....	186
Qurbanbayev Baxtiyar Baxitovich	
Finlandiya tajribasi asosida maktabni boshqarishning zamonaviy modeli va pedagoglarni salohiyatini oshirish: ta'lim sifatini yangi bosqichga ko'tarishdagi o'rni.....	194
Komilova Ziroatxon Murodjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida vokal ijrochiligi qobiliyatlarini shakllantirishning pedagogik zarurati va mexanizmlari	199
Sobirova Nasiba Aliyor qizi	
Adaptiv-rezidentura modelining konseptual arxitekturasini va bosqichlararo bog'liqligi.....	205
Ataxanov Xamidillo Kozimjanovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning axloqiy sifatlarini shakllantirishda xalq og'zaki ijodi namunalaridan foydalanishning interaktiv metodikasi	212
Toshquvatova Gulchehra Mirpulat qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning gimnastika vositalari orqali jismoniy faolligini oshirish	215
Kurbonova Shodiya Baxtiyor qizi	

Tabiiy fanlarni o'qitishda o'quv-loyiha ishlarini tashkil etish metodikasi	219
Boymatov Bekzod Xidirboyevich	
Boshlang'ich sinf darslarida didaktik usullardan foydalanishning o'ziga xos jihatlari	225
Nishanova Gulbahor Xamidjonovna	
Insultning o'tkir va erta tiklanish davrlarida nutq buzilishlarini aniqlash va individual logopedik reabilitatsiya asosida nutq funksiyasini tiklashni takomillashtirish	229
Yusupova Feruza Akiljanovna	
Ta'lim sohasida jismoniy tarbiya va sportning o'rni va ahamiyati.....	233
Xudaykulov Zafar Beknazarovich	
Talabalarda sog'lom ma'naviy muhitga qadriyatli munosabatlarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	240
Davronova Dildora Saidovna	
Metakognitiv o'qish strategiyalarining mazmuni, tuzilmasi va kognitiv o'qish strategiyalari bilan o'zaro aloqasi	245
Matrasulova Iroda Maksud qizi	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini savod o'rgatishga tayyorlash pedagogik muammo sifatida va uning o'rganilganlik darajasi	249
Matyakubova Yulduzxon Atabekovna	
Talabalarining madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini takomillashtirishda ingliz folklor materiallarini tanlash mezonlari	253
Maxsudaliyeva Ra'noxon Baxodir qizi	
Talabalarda yengil atletikaga qiziqishni oshirish va motivatsiya omillari.....	259
Muqimov Olim Ergashevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini ijtimoiylashtirishda o'qituvchining fasilitatorlik roli	266
Ortiqboyeva Zumradxon Xasanboy qizi	
Yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklar profilaktikasida idoralararo pedagogik hamkorlikning tizimli mexanizmlari	271
Raxmonov Muhammadali Abdullajon o'g'li	
Badminton sport turida texnik-taktik harakatlarni boshlang'ich bosqichda o'rgatish metodikasini takomillashtirish	275
Saydullayev Abror Toxir o'g'li	
Boshlang'ich sinflarda hikoya janri matnlarini o'qitishga o'rgatish metodikasi.....	278
Xurramova Umida Azamatovna	
Autizm spektri buzilishlari bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarda funksional kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish.....	284
Yakubova Asalxon Ulug'bek qizi	
Generativ sun'iy intellekt asosida musiqa ta'limini tashkil etish mexanizmlari.....	288
Teshaboyev Iloxomjon Inomjon o'g'li	
Raqamli ta'lim muhitida fizika fani mutaxassislarining metodik tayyorgarligini takomillashtirishning nazariy asoslari	291
Mamadaliyev Azamatjon Alijonovich	
Raqamli ta'lim texnologiyalari asosida talabalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning didaktik xususiyatlari.....	294
Abduraxmonova Dildora Alijon qizi	
The Need for Teaching English in the Globalized Era	299
Abdimuminova Khurriyat Abdimuminovna	
Maktab o'quvchilarida kreativ kompetentlikni neyropedagogik texnologiyalar yordamida shakllantirishning nazariy-metodik asoslari	304
Isroilova Navbahor Nurillo qizi	
O'smirlarda tajovuzkorlik va suitsidal xavfni kamaytirishga qaratilgan psixoprofilaktik chora-tadbirlar	314
Nahalboyeva Nigora Turdi qizi	

Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	319
Nurmatova Go'zalxon Vohidjon qizi	
Talabalarda milliy o'zlikni anglash kompetensiyasining komponentlari	324
Djumaniyazov Umrbek Maxsudovich	
Zamonaviy pedagog gabitar imijining ta'lim jarayoniga ta'siri.....	328
Jo'rayeva Sohijjamol Norqobilovna	
Malaka oshirish jarayonida maktab matematika o'qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirish	333
Gafforova Sarvinov Asrorovna	
Social, Professional, and Psychological Adaptation of Military Servicemen	339
Asqarov Rahmatjon Rahimovich	
Keksalik davrida kundalik hayot qiyinchiliklarining psixologik xususiyatlari.....	344
Kurbaniyozova Ra'no Yuldashevna	
Informatika darslarida loyihaviy ta'lim texnologiyasidan foydalanish orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	347
Ochilova Dilso'z Akramovna	
Arxitektura yo'nalishi talabalarining ingliz tilida kasbiy og'zaki nutqini rivojlantirishda o'yinli-kommunikativ vaziyatlardan foydalanish	353
Axmadaliyeva Dildora Raxitdinovna	
Fransuz tili B1 daraja tizimi asosida og'zaki nutq ko'nikmasini rivojlantirishning innovatsion usullari	357
Sag'dullayeva Zuhra Ne'matulla qizi	
Integrativ yondashuv asosida zoologiya fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish	362
Navruzova Sevara Akbar qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy-pedagogik faoliyatga tayyorlashda kompleks yondashuvlar	368
Salimova Marjona Abduraxim qizi	
Uyda yakka tartibdagi ta'lim samaradorligini oshirishning didaktik ta'minoti, pedagoglar va oilalarning hamkorligini kuchaytirish	373
Sodiqova Nurgul Tursunboyevna	
Tibbiy va biologik fizika fanini tpack modeli asosida o'qitishning nazariy asoslari.....	378
Qosimova Gulnoza Soyibjonovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagoglar kasbiy kompetentligini rivojlantirish orqali ta'lim sifatini oshirish.....	384
Berdaliev Gulasal Abdurkuduzovna	
Сравнительный анализ методов модернизации сети и оценка экономической эффективности предложенного решения	393
Киямов Рахматулло Рузиевич	
Pedagogik tajriba-sinov ishlarini tashkil etish bosqichlari	401
Jumanov Abbas Nabijonovich	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etish va harakatli o'yinlar orqali bolalarning jismoniy sifatlarini rivojlantirish metodikasi.....	405
Ne'matova Nilufar Nozimovna	
A1-C2 darajalari bo'yicha lug'atlar bilan ishlash metodikasini takomillashtirishning mazmuni	410
Omonova Mohigul Ravshanbek qizi	
Badiiy matn tahlilida va kitobxonlikni rivojlantirishda shaxsga yo'naltirilgan va interfaol ta'lim texnologiyalari	414
Sabitova Tadjixon	
Turli yoshdagi ayollarni sog'lomlashtirishda fitnes-aerobika mashg'ulotlarini tashkil etish va individuallashtirish metodikasi	418
Shaxriddinova Laylo Nurxonovna	
Harakatli o'yinlar va badminton vositalarini integratsiyalash asosida 14–15 yoshli qizlarning jismoniy va funksional tayyorgarligini takomillashtirish.....	423
Qo'chqarov B. O.	

6–7 yoshli bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda tayanch kompetensiyalarni shakllantirish muammolari... 428	
Xolto'rayeva Sabina Xo'shmurod qizi	
Bo'lajak psixologlarning bolalarni ta'lim-tarbiya muhitiga moslashtirishga oid kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish..... 435	
Xalilova Mexriniso Kamolovna	
"Go'ro'g'li" dostonining qoraqalpochcha va turkmancha versiyalaridagi obrazlarning o'ziga xos xususiyatlari va o'xshashliklari haqida..... 439	
Allamuratova Nargiza	
Zoologiya fanini o'qitishda loyiha metodidan foydalanish orqali ilmiy-tadqiqot faolligini rivojlantirish..... 443	
Dushekeyeva Nasiba Rustembayevna, Arepbayev Islambek Muratbayevich	
O'zbek tilini o'qitishda nutqiy faoliyat turlarini integrallash metodikasi..... 448	
Mahmudova Nodira G'ofurjon qizi	
Kognitiv adashishlardan foydalanish asosida talabalarning mustaqil fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish 451	
Satimova Sevinch Sardorbekovna	
Raqamli ta'lim muhitida fanlararo integratsiyalashgan kontent yaratish orqali bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini oshirish..... 456	
Sulaymonova Durdona Ixtiyor qizi	
Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida boshqaruv samaradorligini ta'minlashning tashkiliy-boshqaruv mexanizmlari: mohiyati, tuzilmasi va raqamli takomillashtirish imkoniyatlari 463	
Tog'ayeva Zamira	

6–7 YOSHLI BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLASHDA TAYANCH KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI

Xolto'rayeva Sabina Xo'shmurod qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti

"Maktabgacha ta'lim nazariyasi va metodikasi" kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqola 6–7 yoshli bolalarni maktab ta'limiga har tomonlama puxta tayyorlash, mavjud muammolar hamda ularni hal etish yo'llariga bag'ishlangan. Unda maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarni har tomonlama ta'lim muhitiga moslashtirish hamda tayanch kommunikativ, ijtimoiy, bilish, shaxsiy (men) konsepsiyalarni shakllantirishning ta'lim jarayonidagi o'rni, maktab va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi uzviy hamkorlik masalalariga e'tibor qaratilgan. Maqolada 6–7 yoshli bolalarda kompetensiyalarni shakllantirishga oid xalqaro va mahalliy olimlarning tadqiqotlari tahlil qilinib, muammo yechimiga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqilgan. Xususan, kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan metodikalar tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, 6–7 yoshli bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tayanch kompetensiyalarni shakllantirish bo'lajak maktab o'quvchilarining maktab muhitiga moslashishi va faoliyat davomida ishtirokini sezilarli darajada yaxshilaydi. Ushbu maqola ta'lim sohasidagi mutaxassislar, pedagoglar va tadqiqotchilar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: maktabga tayyorlash, kommunikativ, ijtimoiy, bilish, shaxsiy (men), kompetensiya, tarbiyalanuvchi, metod, rivojlantirish.

Abstract: This article is devoted to the comprehensive preparation of 6–7-year-old children for school education, the existing problems, and ways to address them. It focuses on adapting children to the educational environment during the process of school preparation, as well as on the role of developing key communicative, social, cognitive, and personal (self) competencies in the educational process and on continuous cooperation between schools and preschool educational organizations. The article analyzes the research of international and local scholars on the development of competencies in 6–7-year-old children and provides recommendations aimed at addressing the identified problems. In particular, methods aimed at developing competencies are analyzed. The research results show that developing key competencies in 6–7-year-old children during preparation for school significantly improves future pupils' adaptation to the school environment and their participation in educational activities. This article is of practical significance for education specialists, teachers, and researchers.

Key words: school preparation, communicative, social, cognitive, personal (self), competence, child, method, development.

Аннотация: Данная статья посвящена всесторонней подготовке детей 6–7 лет к школьному обучению, существующим проблемам и путям их решения. Особое внимание уделяется адаптации воспитанников к образовательной среде в процессе подготовки к школе, а также роли формирования ключевых коммуникативных, социальных, познавательных и личностных компетенций в образовательном процессе и вопросам непрерывного сотрудничества между школами и дошкольными образовательными организациями. В статье проанализированы исследования зарубежных и отечественных ученых, посвященные формированию компетенций у детей 6–7 лет, и разработаны рекомендации, направленные на решение выявленных проблем. В частности, проанализированы методики, направленные на формирование компетенций. Результаты исследования показывают, что формирование ключевых компетенций у детей 6–7 лет в процессе подготовки к школьному обучению значительно улучшает адаптацию будущих школьников к школьной среде и их участие в образовательной деятельности. Статья имеет практическое значение для специалистов в области образования, педагогов и исследователей.

Ключевые слова: подготовка к школе, коммуникативная, социальная, познавательная, личностная компетенция, воспитанник, метод, развитие.

KIRISH

Jahonda ta'lim tizimidagi innovatsion rivojlanish tendensiyalariga mos ravishda maktabgacha ta'lim tizimini kompetensiyaviy talablar asosida takomillashtirish texnologiyalari amaliyotga tatbiq etilmoqda. 2022-yil 16-noyabrda Toshkentda UNESCO tomonidan o'tkazilgan Butunjahon maktabgacha ta'lim konferensiyasida qabul qilingan "Tashkent Declaration and Commitments to Action for Transforming Early Childhood Care and Education" deklaratsiyasi maktabgacha ta'limning global siyosiy ahamiyatini yanada oshirdi. Ushbu deklaratsiya 0–8 yoshdagi bolalar uchun sifatli, inklyuziv va xavfsiz maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha davlatlar oldiga xalqaro tavsiya va majburiyatlarni belgilaydi.

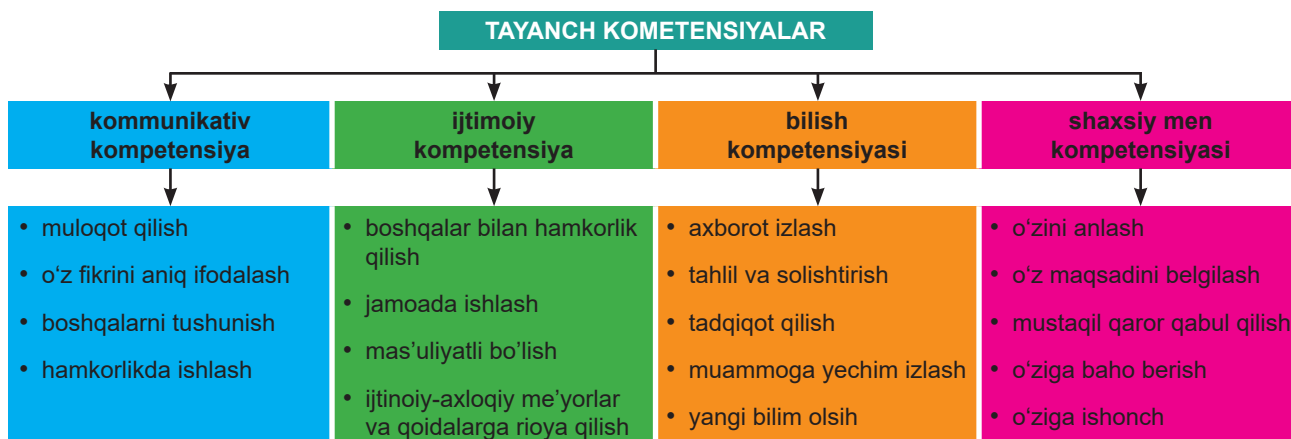
Jahon ta'lim va ilmiy tadqiqot muassasalarida maktabgacha yoshdagi bolalarning shaxs sifatida shakllanishida hayotiy yo'nalishlarini tanlash, stressni kamaytirishga qaratilgan ijtimoiy-psixologik dasturlarni yaratish, muhit, muloqot va tajriba orqali bolalarning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Maktabgacha yosh davriga mos, shaxsiy rivojlanish yo'nalishiga moslashgan yondashuvlarni rivojlantirish, ota-onalar bilan hamkorlikni tashkillashtirish, multimedia texnologiyalaridan foydalanish, virtual maktab simulyatorlarini joriy etishni rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar olib borilmoqda. Bir qancha xalqaro tashkilotlar, jumladan, UNESCO, UNICEF, OECD, World Bank va Save the Children kabi xalqaro tashkilotlarning bosh g'oyasi bolaning jismoniy, aqliy, ijtimoiy va emotsional rivojlanishini kompleks tarzda qo'llab-quvvatlash hamda dunyo miqyosida maktabgacha ta'lim sifatini yuqori bosqichga olib chiqishga qaratilgan.

Respublikamizda so'nggi yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, maktabgacha ta'lim tizimi tarmog'ini yanada kengaytirish, malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlashning me'yoriy asoslari yaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 08.05.2019-yildagi "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-sonli¹ qarorida: "Maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan har tomonlama rivojlantirish uchun sharoitlarni yaratish maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil qilishning mavjud tartibini qayta ko'rib chiqishni hamda maktabgacha ta'lim xizmatlarini ko'rsatishning zamonaviy usullarini joriy etishni talab qiladi. Ta'lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish bolalarning rivojlanganligi darajasini va ularning umumiy boshlang'ich ta'limga tayyorligini, shuningdek, ularning ijtimoiy, shaxsiy, hissiy, nutqiy, jismoniy va ijodiy rivojlanishini baholash asosida amalga oshirilishi lozim" ekanligi nazarda tutilgan. Shu nuqtai nazardan, bolalarni maktab ta'limiga sifatli va puxta tayyorlash muhim pedagogik muammolardan biri bo'lib kelmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kompetensiya atamasi va uning mohiyati bir qancha o'zbek olimlari tomonidan ham keng yoritilgan.

Grosheva I. V., Mirziyoyeva Sh. Sh., Yevstafyeva L. G., Maxmudova D. T., Nabixanova Sh. B., Pak S. V., Nazarova V. A., Isxakova M. R., Abdunazarova N. F. muallifligida Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining "Ilk qadam" o'quv dasturining takomillashtirilgan ikkinchi nashrida kompetensiya atamasiga quyidagicha ta'rif keltirilgan: "Kompetensiya – bolaning bilim, ko'nikma, malaka va qadriyatlar majmuidir va ushbu ta'lim dasturida 6–7 yoshli bolalarning tayanch kompetensiyasi kommunikativ, ijtimoiy, bilish, shaxsiy (men) kompetensiyalariga ajratilgan" (1-rasm).

1-rasm: 6–7 yoshli bolalarda tayanch kompetensiyalar va ularni shakllantiruvchi asosiy ko'nikmalar

1 <https://lex.uz/ru/docs/-4327235>

Tadqiqotning maqsadi

Maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirishga doir metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari

Maqsaddan kelib chiqib, quyidagi ilmiy-tadqiqot vazifalari belgilandi.

Birinchi vazifa: maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash;

Ikkinchi vazifa: maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirish modelini takomillashtirish;

Uchinchi vazifa: maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirish jarayonlarini takomillashtirish;

To'rtinchi vazifa: maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirish samaradorligini aniqlashtirishdir.

Tadqiqotning obyekti va predmeti

Tadqiqotning obyekti – sifatida maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyasini shakllantirish jarayonidir.

Tadqiqotning predmeti – maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning (6–7) yoshli bolalarda tayanch kompetensiyalarini shakllantirishning shakl, metod, vositalari tashkil etadi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi

Maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari ko'p qirrali fikrlashga yo'naltirilgan emotsional-axloqiy muhitda birgalikda ishlash qobiliyati, mustaqil shaxsiy qarorlar qabul qilish mas'uliyatini bosqichma-bosqich shakllantirishda fikrlash hamda ishonchli muloqot jarayonlarini faollashtiruvchi ijodiy-izlanishli usullarni qizg'in qo'llash asosida takomillashtirilganligi, maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirish modeli shaxsga yo'naltirilgan individual yondashuvlar doirasida kommunikativ, ijodiy savodxonlikni jarayonli oshirish shakllarining uyg'unligini meta-analiz metodi orqali ta'minlash algoritmini kiritish hamda ijtimoiy hayotga bog'langan umuminsoniy qadriyatlarga tayanish asosida ishlab chiqilganligi bilan alohida ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati

Maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida o'quv faoliyati va bilim olishga nisbatan qiziqishni shakllantirish komponentlari va funksiyalarining belgilab berilganligi, kompetensiyalarni integratsion rivojlantirishga qaratilgan faoliyatlarning bolalarda maktab ta'limiga qiziqishni shakllantirishga doir didaktik imkoniyatlarining ochib berilganligi bilan izohlanadi.

Maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik modeli, o'quv faoliyatini tashkil etish turlari va shakllarini qo'llash bo'yicha metodik ko'rsatmalar, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni maktabga kompleks tayyorlash texnologiyasini qo'llash bo'yicha ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqilganligi, maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida testlar davlat talablariga muvofiq ishlab chiqilganligi, maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirishning metodik shart-sharoitlarining takomillashtirilganligi bilan belgilanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tajriba-sinov ishlarida tadqiqot obyekti sifatida bo'lajak maktab o'quvchilari tanlangani sababli, ularni o'rganishda qo'llanilgan metodlar quyidagi yo'nalishlarga guruhlandi:

Shaxsiy xususiyatlarni o'rganishga qaratilgan metodlar: maxsus ishlab chiqilgan so'rovnomalar, anketalar, psixologik testlar;

Proyektiv metodlar – shaxslararo munosabatlarni aniqlashga qaratilgan testlar, shuningdek, pedagogik va ijtimoiy muammoli vaziyatlarni tahlil qilishga yo'naltirilgan topshiriqlarni o'z ichiga oladi. Ushbu metodlar tarbiyalanuvchining ichki holatini, qaror qabul qilishdagi individual yondashuvlarini aniqlash imkonini beradi.

“Men” konsepsiyasi asosidagi metodlar – bolalarning o'z shaxsiyatiga nisbatan ongli munosabatini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, o'zini-o'zi kuzatish, baholash, tahlil qilish, o'z-o'ziga hisobot berish va o'z shaxsini ifodalashga oid topshiriqlar orqali amalga oshiriladi.

Tadqiqot davomida olingan natijalar asosida maktab ta'limiga tayyorlashga qaratilgan tajriba-sinov ishlari samaradorligi fan asosida tasdiqlandi, shuningdek, ularning ilmiy-metodik asoslari va amaliy yondashuvlari aniqlashtirildi.

Tadqiqot doirasida maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarda tayanch kompetensiyalarni shakllantirish bo'yicha olib borilgan tajriba-sinov ishlarini tashkil qilishda quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. **Pedagogik kuzatuv metodi.** Ushbu metod bo'lajak maktab o'quvchilarining maktabga tayyorgarlik holatini, shuningdek, tayanch kompetensiyalarning shakllanganlik darajasini aniqlash hamda bu jarayonga ta'sir etuvchi pedagogik omillarni baholashda qo'llanildi. Metod yordamida tarbiyalanuvchilarda kompetensiyalarni shakllantirishga to'sqinlik qiluvchi muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etishga qaratilgan chora-tadbirlar ishlab chiqildi.
2. **Suhbat metodi.** Suhbat orqali tarbiyachilar va tarbiyalanuvchilardan zaruriy ma'lumotlarni bevosita olish imkoni yaratildi. Bu metod bolalar shaxsiy xususiyatlarini, ularning ta'lim jarayoniga bo'lgan munosabatlarini aniqlashda, mavjud kamchiliklar va muammolarni aniqlashda muhim vosita sifatida xizmat qildi.
3. **Intervyu metodi.** Intervyu metodi ham tadqiqotda keng qo'llanildi. U respondentlarga chuqur va mazmunli savollar berish orqali muammoning tub mohiyatini aniqlash, mavzuga doir yanada aniqlashtirilgan ma'lumotlarni olishda muhim vosita bo'ldi. Metod tajriba-sinov ishtirokchilarining fikrlarini chuqur o'rganish imkonini berdi.
4. **Interfaol metodlar** – bo'lajak maktab o'quvchilarining ta'limiy faoliyatga nisbatan qiziqishini oshirish, ularda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv, o'zini anglash va tahlil qilish ko'nikmalarini shakll

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tayanch kompetensiyalarni shakllantirishga oid mezonlar aniqlashtirildi. Tadqiqotning amaliy-eksperimental qismida 6–7 yoshli bolalarning maktab ta'limiga tayyorlik darajasini va tayanch kompetensiyalarining shakllanganligini diagnostika qilish maqsadida to'rtta asosiy mezon va ularga mos ko'nikmalar tizimi belgilab olindi.

Birinchi mezon – Kommunikativ-nutq mezoni bo'lib, u amaliy tajriba jarayonida bolaning nutqdan ijtimoiy muloqot vositasi sifatida foydalana olish salohiyatini baholashga xizmat qiladi. Ushbu mezon doirasida 6–7 yoshli tarbiyalanuvchilar o'z fikr, xohish va his-tuyg'ularini mantiqiy, izchil hamda grammatik jihatdan to'g'ri qurilgan gaplar orqali bayon etish, suhbatdoshini faol tinglab, berilgan savollarga mantiqan, fikrlab javob qaytarish ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim. Shuningdek, muloqot jarayonida nutq madaniyatiga rioya qilish hamda tengdoshlari bilan yuzaga keladigan muammoli vaziyatlarni jismoniy kuch ishlatmasdan, faqat nutqiy muloqot vositasida konstruktiv hal etish qobiliyati bolaning muloqot kompetensiyasi shakllanganligining muhim indikatorini hisoblanadi.

Ikkinchi mezon – Bilish (kognitiv) mezoni sifatida belgilandi va u eksperiment bosqichida bolalarning aqliy operatsiyalarni bajarish hamda vaziyatlarni tahlil qilish imkoniyatlarini aniqlaydi. Mazkur mezon talablariga ko'ra, tarbiyalanuvchilar narsa va voqea-hodisalarni qismlarga ajratish (tahlil) hamda ularni birlashtirish (sintez), buyumlarni umumiy belgilari va xususiyatlariga ko'ra tizimlashtirish hamda guruhlash ko'nikmalarini namoyon etishlari shart. Shu bilan birga, bolaning atrof-muhitdagi oddiy sabab-oqibat aloqadorliklarini mantiqiy zanjir asosida tushunishi hamda kutilmagan muammoli vaziyatlarda mustaqil tahlil asosida ratsional yechim topa olish darajasi uning kognitiv rivojlanganligini ko'rsatib beradi.

Uchinchi mezon – Ijtimoiy-hissiy mezon bo'lib, amaliy mashg'ulotlar davomida tarbiyalanuvchilarning jamoaviy hamkorlik faoliyati va emotsional intellektini kuzatish imkonini beradi. Ushbu mezon doirasida bolaning kichik guruhlarda umumiy maqsad yo'lida sheriklari bilan rollarni to'g'ri taqsimlab, jamoada o'zaro hamkorlikda ishlay olishi, tengdoshlarining hissiy holatini tushunishi hamda empatiya ko'rsatib, ularni qo'llab-quvvatlash ko'nikmasi baholanadi.

Bundan tashqari, belgilangan ijtimoiy va o'yin qoidalariga so'zsiz rioya qilish, o'z navbatini kuta olish hamda muvaffaqiyatsizlikka uchragan (yutqazgan) vaziyatlarda o'z hissiyotlarini jilovlab, salbiy emotsiyalarni boshqara olish (samoregulyatsiya) qobiliyati hamkorlik ko'nikmasining asosi sifatida qaraladi.

To'rtinchi mezon – Shaxsiy "Men" mezoni hisoblanib, u eksperimentning yakuniy bosqichida bolaning o'z shaxsiga, imkoniyatlariga va shaxsiy faoliyati natijalariga bo'lgan munosabatini adekvat baholash darajasini aniqlaydi. Bunda tarbiyalanuvchining o'z yutuqlari va yo'l qo'ygan xatolarini real ko'ra olishi (adekvat o'z-o'zini baholash) hamda bajargan ishining natijasini dastlabki qo'yilgan maqsad bilan solishtira olish (refleksiya) ko'nikmalari tahlil qilinadi. Shu jihatdan mazkur mezon bolaning yangi topshiriqlarni bajarishda kattalarning yordamisiz mustaqil qaror qabul qilishi, ijodiy tashabbus ko'rsatishi va o'z kuchiga ishonishi (ijobiy "Men" konsepsiyasi) uning maktab ta'limiga shaxsiy-psixologik jihatdan to'liq tayyor ekanligidan dalolat beradi.

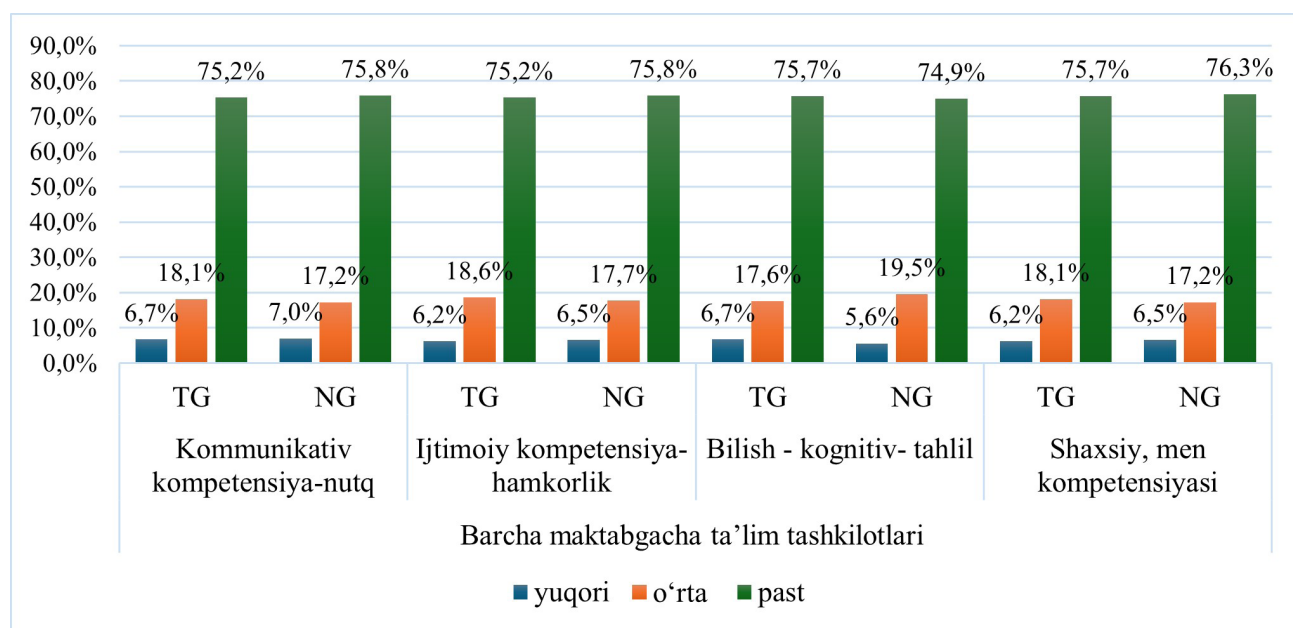

Mazkur mezonlarga asoslangan holda, ularni shartli ravishda uch motivatsion-qadriyatli, kognitiv, refleksiv-baholash guruhlariga tasniflash asosida 6–7 yoshli bolalarda tayanch kompetensiyalarning shakllanganligining quyi (reproduktiv), oʻrta (produktiv) va yuqori kreativ (ijodiy) daraja koʻrsatkichlari aniqlashtirildi (1-jadval).

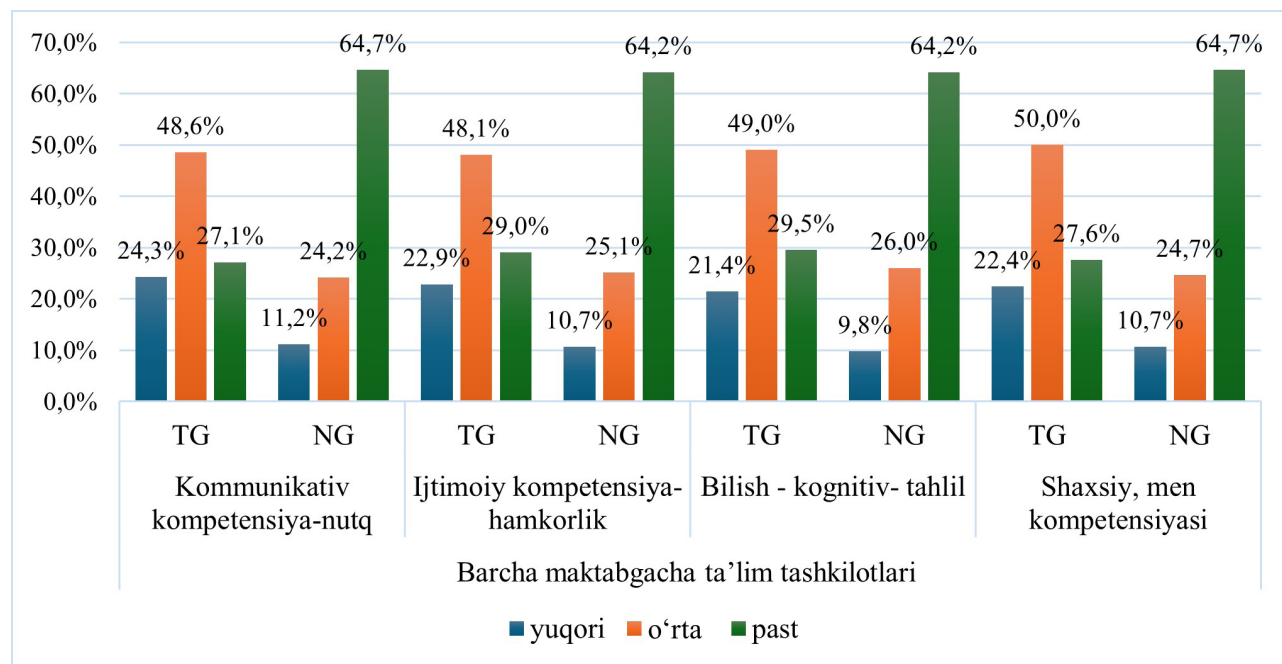
1-jadval: 6–7 yoshli bolalarda tayanch kompetensiyalarning shakllanish koʻrsatkichlari

6-7 yoshli bolalarda tayanch kompetensiyalarning shakllanish koʻrsatkichlari		
1	Quyi (reproduktiv)	6–7 yoshli bolalarda tayanch kompetensiyaning shakllanganlik hamda maktabga tayyorgarlik dinamikasining quyi (reproduktiv) darajasi taʼlimiy va boshqa faoliyatlar jarayonida taʼlim olishga qiziqishlarning yorqin namoyon boʻlmasligi, ijodiy faoliyatga masʼuliyatli va barqaror munosabatning qaror topmaganligi, atrofdagilar va tengdoshlari bilan munosabatda qiyinchiliklarning yuzaga kelishi, bilish-tadqiqotchilikka doir faoliyatda qiyinchiliklarga duch kelishi, “kommunikativ kompetensiya”, “ijtimoiy kompetensiya”, “bilish”, “shaxsiy, men” kompetensiyalarning shakllanmaganligi bilan tavsiflandi. Jadval tajriba-sinov ishlarining dastlabki bosqichida tarbiyalanuvchilarda tayanch kompetensiyalarning shakllanganlik koʻrsatkichi.
2	Oʻrta (produktiv)	Oʻrta (produktiv) daraja – turli faoliyat jarayonlarida qiziqishlarning sustligi, ijodiy faoliyatga masʼuliyatli va barqaror munosabatning vaziyat bilan bogʻliqlikda oʻzgarib turishi, atrofdagilar va tengdoshlari munosabatida qadriyatli munosabat interiorizatsiyasining toʻliq anglanmaganligi, izlanish-bilim olishga doir faoliyatda unchalik murakkab boʻlmagan vaziyatlarni bartaraf etishda qiyinchiliklarga duch kelishi, “kommunikativ kompetensiya”, “ijtimoiy kompetensiya”, “bilish”, “shaxsiy, men” qisman shakllanganligida namoyon boʻldi.
3	Yuqori kreativ (ijodiy)	Yuqori kreativ daraja – faoliyatga qadriyatli munosabatning qaror topganligi, ijtimoiy va bilish faolligining yuqori darajasi, ichki bilish motivlarining shakllanganligi, kognitiv va ijtimoiy tavsifdagi qiyinchiliklarni bartaraf etishga qobiliyatlilik, bilish va taʼlim olishga doir topshiriqlarni bajarishda ijodiy yondashuvning namoyon boʻlishi, “kommunikativ kompetensiya”, “ijtimoiy kompetensiya”, “bilish”, “shaxsiy, men” toʻliq shakllanganligi kabi jihatlarida oʻz aksini topdi.

Tadqiqot jarayonida zaruriy maʼlumotlarni toʻplash, ularni miqdor va sifat jihatdan tahlil etishda turli metodlardan foydalanish asosida olingan natijalarni statistik tahlil etish, natijalarning ishonchlilikiga asoslanib, ilmiy asoslangan xulosalar chiqarishga imkon berdi (2-rasm).

2-rasm: Tajriba-sinov ishlarining dastlabki bosqichida tarbiyalanuvchilarda tayanch kompetensiyalarning shakllanganlik koʻrsatkichi

3-rasm: Tajriba-sinov ishlarining yakuniy bosqichida tarbiyalanuvchilarda tayanch kompetensiyalarning shakllanganlik darajalari

Maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyasini shakllantirish dinamikasini mezonlar asosida tahlil etish tajriba-sinov ishlarining barcha bosqichlarida amalga oshirilib, korreksion chora-tadbirlar asosida kamchiliklar bartaraf etib borildi.

Tadqiqotimiz natijasida barcha tajriba-sinov maydonchalari sifatida tanlab olingan tajriba-sinov ishlari nihoyasida tarbiyalanuvchilarda tayanch kompetensiyalarning shakllanishi kommunikativ kompetensiya-nutq bo'yicha samaradorligi 1,15 (15%) ga, ijtimoiy kompetensiya-hamkorlik bo'yicha samaradorligi 1,14 (14%) ga, bilish-kognitiv-tahlil bo'yicha samaradorligi 1,13 (13%) ga va shaxsiy "Men" kompetensiyasi bo'yicha samaradorligi 1,14 (14%) ga, o'rtacha 1,14 (14%) yuqori ko'rsatkichga ega bo'ldi. Bu esa olib borilgan tadqiqot ishining natijalari samarali ekanligini ko'rsatadi. Yuqoridagi hisoblardan o'qitish samaradorlik darajasi (Kusb) baholash mezoni birdan katta hamda bilish samaradorlik darajasi (Kbdb) baholash mezoni noldan kattaligi sababli, tajriba-sinov ishlari natijasida maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarida tayanch kompetensiyalarning shakllanganlik darajasini aniqlovchi mezonlar bo'yicha olib borilgan tajriba-sinov ishlari samarador ekanligi to'g'risida xulosa qilish mumkin bo'ladi.

Bu esa tajriba va nazorat guruhlari o'rtasidagi farq statistik jihatdan ahamiyatli ekanligini ko'rsatadi. Ushbu tadqiqot ishidagi dastlabki bosqichda samaradorlik kuzatilmagan bo'lsa (1,00), oraliq bosqich natijalarida samaradorlik 1,114 barobarga, yakuniy bosqichdagi samaradorlik esa 1,14 barobarga yuqori ekanligi statistik usul orqali isbotlandi.

Shunday qilib, tajriba guruhi ishtirokchilarining yuqori va o'rta darajadagi natijalari sezilarli darajada oshgan, past darajadagilarning esa kamayganligi tadqiqotda qo'llangan metodikaning samaradorligini isbotlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirish bo'yicha o'tkazilgan tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

Maktabgacha ta'lim tizimida tayanch kompetensiyalarni shakllantirish masalasi pedagogik faoliyatning ustuvor yo'nalishiga aylangan bo'lib, bu borada maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga puxta tayyorlash zaruriyati asoslab berildi. Mazkur yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar ushbu masalaning dolzarbligini ko'rsatdi.

Tayanch kompetensiyalarni shakllantirish jarayoni bolaning shaxsiy, emotsional, kognitiv va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlovchi murakkab hamda bosqichma-bosqich kechadigan pedagogik faoliyat bo'lib, bu jarayonni interfaol, ijodiy va shaxsga yo'naltirilgan metodlar asosida tashkil etish samarali natija beradi.

Shakllantirilgan pedagogik modelda kommunikativ, bilish, shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan faoliyatlar uyg'unligi, yoshga xos psixologik xususiyatlar va ta'limiy ehtiyojlar inobatga olingan holda nazariy asoslangan va amaliy tajriba asosida takomillashtirildi.

Amaliy tavsiyalar

Olib borilgan nazariy va amaliy tadqiqotlar, tajriba-sinov ishlarining tahlili va statistik natijalari asosida quyidagi ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqildi:

- 1. Maktabga tayyorlashda institutsional hamkorlikni kuchaytirish:** Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga puxta tayyorlashda maktabgacha ta'lim tashkilotlari, umumiy o'rta ta'lim maktablari hamda ota-onalar o'rtasida uzviy va tizimli hamkorlikni yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega. Bu maqsadda mazkur subyektlar o'rtasida integratsiyalashgan pedagogik muloqotni ta'minlaydigan, bosqichma-bosqich va uzviylik tamoyillariga tayangan amaliy-texnologik mexanizmlarni ishlab chiqish va joriy etish zarur. Mazkur tizim bolalarda maktabga nisbatan ijobiy munosabat, psixologik moslashuvchanlik va ijtimoiy faollikni shakllantirishga xizmat qiladi.
- 2. Xorijiy tajriba asosida o'yin va kompleks faoliyat turlarini boyitish:** Tayanch kompetensiyalarni samarali shakllantirishda bolalarning tabiiy rivojlanish ehtiyojlarini hisobga olgan holda o'yinli, ijodiy-topqirlikka asoslangan faoliyatlar va faoliyat turlarini ko'paytirish lozim. Shu bilan birga, ilg'or xorijiy tajribalardan - xususan, Finlyandiya, Yaponiya, Singapur va Reggio Emilia kabi tizimlardan foydalangan holda, ularni milliy ta'lim muhitiga moslashtirish tavsiya etiladi. Bu yondashuv bolalarda o'quvga bo'lgan ichki motivatsiyani kuchaytiradi va ularni maktabga tayyorlashning ijtimoiy-emotsional, intellektual jihatlarini uyg'un rivojlantiradi.
- 3. Raqamli savodxonlikni shakllantirish maqsadida informatika faoliyatlarini joriy etish:** Zamonaviy axborot jamiyatida maktabgacha yoshdagi bolalarda raqamli savodxonlikning boshlang'ich asoslarini shakllantirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning yosh va psixologik xususiyatlariga moslashtirilgan, interaktiv va o'yinli metodlarga asoslangan informatika faoliyatlarini joriy etish tavsiya etiladi. Mazkur faoliyatlar orqali bolalarda algoritmik tafakkur, texnologik fikrlash, vizual idrok, muammoli vaziyatlarda mustaqil yechim topish, axborot bilan ishlash ko'nikmalari shakllanadi. Bu esa keyingi ta'lim bosqichlarida zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan samarali foydalanishga, kognitiv kompetensiyalarni mustahkamlashga hamda tayanch kompetensiyalarning keng ko'lamli rivojlanishiga zamin yaratadi. Mazkur yo'nalishni joriy etish uchun metodik qo'llanmalar, maxsus o'quv dasturlari va multimediali vositalarga asoslangan o'quv muhiti yaratilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4312-son² qarori. "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida". – 2019-yil 8-may. // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 10.05.2019, 07/19/4312/3106-son.
2. Takomillashtirilgan "Ilk qadam" maktabgacha ta'lim tashkilotining o'quv dasturi. – Toshkent, 2022. – B. 13–18; 16–17.
3. Ilm yo'li: 6 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash dasturi. – Toshkent, 2019. – 12 b.
4. Mirziyoyev Sh. M. II Butunjahon maktabgacha ta'lim konferensiyasidagi nutqi // Prezident.uz. – 2022.
5. Adejare O. Communicative competence in English as a second language // Bamgbose A., Banjo A., Thomas A. (Eds.). New Englishes: A West African Perspective. – 1995. – P. 153–177.
6. Дмитриев В. А., Калинина Е. В. Возможности формирования у детей 6–7 лет умений анализа и оценки информации // Дошкольное образование и педагогика. – 2023. – № 5. – С. 23–34.
7. Komiljonova T. Maktabgacha yoshdagi bolalarda "men" kompetensiyasini rivojlantirish bosqichlari // Ilmiy izlanishlar. – 2024. – № 3. – B. 88–93.
8. Никиреев Е. М., Кобликова Л. В. Изучение эмоционального компонента Я-концепции у детей дошкольного возраста, воспитывающихся вне семьи // Системная психология и социология. – 2014. – № 10.

² <https://lex.uz/ru/docs/-4327235>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №9(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.